ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ—ԹԻԻ 541 Կ. ՊՈԼԻՍ, ՇԱԲԱԹ, 1898 ՕԳՈՍՏՈՍ 1—13 20 ՐԲԻՒԼԻՎԱԼ 1316 1 ԱՂԸՍԹՕՍ 1314 Բ. ՏԱՐԻ, ԹԻԻ 541

20 ՓԱՐԱՅ

Բիւզանդիոն

20 ՓԱՐԱՅ

ՏԻՐԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ԲԻՒԶԱՆԴ ՔԷՉԵԱՆ

PUZANTION
Journal Arménien Quotidien, Politique, Financier et Litteraire
Directeur - Propriétaire
PUZANT KÉTCHIAN
Bab-Ali Djaddéssi, No. 23 _ 25.
CONSTANTINOPLE

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ — ՀԱՅԱԹԵՐԹ ԱՄՆՕՐԵԱՅ — ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳԻՏԱԿԱՆ

"بوزانتيون"
ادبيجه بومي وسياسي غزته‌سي صاحب امتياز ومدير مسئولي
بوزانت كچيان
مطبعه‌دار اولديغي خانه‌ي باب عالي جاده‌سنده ٢٣-٢٥ نومرو
دائره‌ي مخصوصه‌ده در

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՊԻԶՄԱՐՔ

ԿԱՄ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԸ

Ը

Գերմանիոյ քաղաքական վերակազմութիւնն ահագին զարկ մը տուաւ իր վաճառականութեան։ Ֆրանսական ոսկիի հեղեղն որ պատերազմէն ետքն հոսեց Գերմանիոյ դանձին մէջ՝ տարապայման և աղետալի չհաւասարութիւն ներու առիթ տուաւ ի սկզբան։ Բայց ապա գերման ձեռներէցութիւնն ինքզինք ցոյց տուաւ, և ամէն կողմ ծաւալեցաւ։ Նորակազմ կայսրութիւնն եւրոպական Տէրութեանց էն ահեղն ըլլալէ զատ, ճարտարագործ մեծ Պետութիւն մը կ'դառնար, որուն չարաճճի արտադրութիւններուն նոր հրապարակներ անհրաժեշտ էին։ Հետեւապէս, կառավարութիւնը քաշեց Պիզմարքի ձեռքէն, թէ եգիպտոսի խնդրին և թէ ափրիկեան աւելի ներքին երկիրներու խնդիրներուն առթիւ։ Պէտք է ըսենք թէ Պիզմարքի արտաքին քաղաքականութեան փայլուն յաջողութիւններուն քով, ողորմելի կերպիւ անզօր, տկար, ապիղծին, ճախող էր կայսրդինեան դահլիճին արտաքին և գաղթային քաղաքականութիւնը։ Բռնածը ձեռքը կը մնար։ Բան մը չէր կրնար յաջողցնել։ Գուցէ ասոր ալ պատճառը դարձեալ Պիզմարքի հակակրութիւնն էր։ Պիզմարքէ ետքն ալ՝ իր հիմնած գերման քաղաքականութեան հանգիլիական ընթացքը։

Մարիկ չընդհատելով Անգլիոյ առարկութիւններուն, 1884ին Պիզմարք հրաւիրեց արեւմտեան Ափրիկէի մէջ գերման թեւարկութիւն հաշխեց Անկրա Բէքտէնայի վրայ։ Ցետոյ գնաւեց՝ նոյն կողմեր Թոլօնիա երկիրը։ Ինչ եղաբ՝ Քամէրունն ալ, բանի տեղ չդնելով բնիկ ցեղապետներուն հակառակութիւնն։ Անգլիա զարձեալ համակերպեցաւ։ Պիզմարք յետոյ աչք ունկց Ֆիճի կղզիներուն, Խաղաղականի մէջ, և Նոր Կուինէայի։ Հարաւային Ովկիանոսի անգլ. գաղթականութիւնք ահաբեկեցան, արտմտեցան, բողոքեցին ի Լոնտոն։ Այս անգամ Անգլիա ուժգնապէս դէմ դրաւ։ Պիզմարք տեսաւ որ Անգլիոյ փափուկ կողմին գալը է։ Որովհետեւ ծովնքան նիւթական որքան հոգեմ էր, չատ ծռեցաւ եւթքը եղեգը՝ չուզեց կատրել զայն, եւ իրաւախոհ եղաւ Անգլիոյ հետ։ Լորտ Կրանվիլ քաղաքութիւն ունեցաւ յայտարարելու թէ «Անգլիա ո՛րչափ ալ ի՛յարգէ Գերմանիոյ բարեկամութիւնը, բայց չընդունիր այնպիսի վարդապետութիւն մը թէ ո՞և է օտար Տէրութեան մը բարեկամութիւնն անհրաժեշտ ըլլայ Անգլիոյ՝ իր դիրքը պահպանելու եւ պաշտպանելու համար։»

Պիզմարք ապա իր աչքը դարձուց Ափրիկէի արեւելեան կողմը։ Զանզիպարի արաբ Տէրութեան վրայ Մեծին Բրիտանիոյ թեւարկութիւնը ճանչեցուց, ինքն ալ Անգլիոյ կողմէ դիւրութիւն ձեռք բերաւ Զանզիպարի դիմացն՝ Ափրիկեան ցամաքին վրայ հիմնելու Արեւելեան Ափրիկէի գերմանական մեծ և յուսալից խոստումնալից գաղթավայրը։ Պիզմարքի անկռճմէն եաքը, Վիլհելմ Բ. աւելի յառաջ տարաւ այս գաղթային ծաւալումը, մինչեւ որ չինական հողէն պատառ մը խաղաղապէս բրցնելով, ինքն իսկ դուռ բացաւ եւրոպական Տէրութեանց նորանոր երկրակալութիւններուն։

ԱՆԿԱԽ ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ

Գ. [*]

Տծներէն Եաւէ՝ կէսկին ալ։

Ես ոչ միայն չարաճճիչի ծանեռուն հակառակ եմ, այլ նոյն իսկ կիրակի օրը կամ ըստ բողոքական աուութեան «Տիրոջն օրն» անպատճառ սուրբ պահելու սկզբունքին, որուն այնքան կարեւորութիւն կ'տրուի Բողոքականաց մէջ։ Ասոնք եկեղեցականաց զգեստաւորութիւնը չեն ընդունիր, զի հրէական է։ պահեցողութիւն չեն ընդունիր, զի հրէական է և Բրիտոս և Առաքեալք այդպիսի պատուէր մը չեն տուած. բայց «Տիրոջն օրը» սուրբ պահելու սկզբունքին տուած չափազանց կարեւորութիւննին ալ չէ՞ մի որ լոկ Մովսիական է։—Չեմ ըսեր թէ ուղղը չպահէ, բայց չպահողին մեծ մեղք մը գործած ըլլալու վարդապետութիւնն ո՞երկէ կ'առնեն։ Եթէ Հին Օրէնքին պիտի հետեւինք, չպահողն ալ մահուամբ պատժելու է, և չարաճճի պահից ըսածին պէս չարաճիչը պահելու է։ զի Առաքեալք Աստուածային պատուէր մը չեն կարող փոխել։ Ի՞նչ Աւետարանին մէջ այնպէս միտք մը, խօսք մը որուն համեմատ կիրակին չըրնդունողը մեղաւոր համարուի։[**] Ընդհակառակն Տէրն մեր և իր աշակերտք այնքան քէչ կարեւորութիւն կուտային անոր, որ իրենց դէմ Հրէից և Փարիսեցւոց [կեղծաւորաց] ըրած գլխաւոր մեղ ամբաստանութիւնն ալ այդ էր։ Չէ՞ մի որ անգամ մը Բրիստոս կարուկ կերպով պատասխանեց այս մասին իրեն դէմ եղած յարձակումներուն. «Շաբաթը մարդուն համար եղաւ և ո՛չ թէ մարդս շաբաթին համար»։ Բան իս, և Աւետարանի ոգին արտար, օրատար աշխատութիւնը— սուրբ է, և զայդ գործողն, ո՛ր օր ալ ըլլայ, չի կրնար մեղք գործած ըլլալ։ իսկ դատարկութիւնն է ամէն չարեաց պատճառ։ Գիտեմ որ եհովհային մէջ օր մը հանգստանալու պէտքն ընդհանրապէս ընդունուած կազմառնական, բնահօսական, ընկերարանական պէտք մ'է, մանաւանդ այն երկիրներու մէջ ուր ժողովուրդը չարաճիչ բուն հանքերու խորը, գործարաններուն մէջ չարաչար աշխատելու դատապարտուած է. բայց երբ մեկն այդ պէտքը չզգար, ինչպէս միլիոնաւոր ոչքրիստոնեայ ժողովուրդ չզգար զայն, և լաւագոյն կ'համարի կիրակին [կամ ուրբաթը] չհկան անցընել քան թէ արճաճիչն։ Եթէ մեկն, օրինակի համար, տանը տակը կրպակ մ'ունի ուր մանրավաճառութիւն կամ դեղագործութիւն ընելով տակի պիտի չհկի այն օրը, բնաւ մեղք մը գործած չըլլար։ Հակառակը պնդել նախապաշարում է պարզապէս, Մովսիականութիւն է և ո՛չ այլ ինչ։ Շատ ազգի ըսեր է անցեալները Մ. Հայրապետը թէ մարդոց համար յատուկ մեղքի օրեր և յատուկ ապաշխարութեան օրեր չկան։ Մենք ալ կ'աւելցնենք.—ամէն օր ալ Տիրոջն օրն է, և ամէն օր ալ պէտք է սուրբ պահէ մարդս, անիրաւութիւն, զրկանք չգործելով, բարիք ընելով և ծառայելով և դատարկութենէ փախչելով և իր վիճակը բարելաւելու համար անդադար աշխատելով։

ՀՈՐՈՑ

ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թէ Ա՞ստ կ'նդրես կ'բաննես կէսկին։

Ցետոյ եկած չէր Օրէնքը լուծելու, այլ կատարելագործելու։ Ինչ որ բարի էր եւ օգտակար Մովսիականին մէջ պահեց։ Շաբաթապահութեան ուղիղ եղանակը ցուցուց, բայց չկատարեց զայն։

Արդէն, Մովսիական Օրէնքին է՛ն բանաւոր մէկ տրամադրութիւնն էր չաբաթուան մէջ մէկ օրուան [ո՛րն ալ ըլլայ] սուրբ նահատին, այն է՝ մարմնի և մտքի սովորական զբաղմունքէն Հրաժարումն այն մէկ օրը։ Ա՛յս է պատճառն որ Բրիստոնէութիւնն իրարմէ խիստ տարբեր ըմբռնող եկեղեցիները և ազգեր առաջին դարերէն ի վեր կատարելապէս համաձայնած համաձայն մնացեր են կիրակին սուրբ պահելու։ Պրօնզականին ալ թերեւս աւելի զիջուած, Քիվիլքական կամ բնահօսական, բարոյական կամ ընտանեկան, եւ իմացական կամ կրթական պատճառներ կան չաբաթուան մէկ օրը սուրբ պահելու։

Ա.—Մարմինը չի տակար ամէն օր նոյնապէսկ աշխատութիւն մը կատարելու, եւ ամէն օր նոյն ֆիզիոլոգիան մէջ ապրելու։ Դնդերներնէն [Ենսէ] աւելի, ջիղերն են [Նէրֆ] որք կ'ապատահին այսպիսի չարաչար գործածութեան մը դէմ։ 24 ժամուան միջոցին իսկ, մարմինն ու միտքը քանիցս կ'հարկադրին դադար առնել վազդուրում ինառել։ Եւ յետոյ, փորձուած է որ չաբաթուան մէջ մէկ օրուան հանգիստն գնալէդ աւելի արամադիր կ'ընէ միւս վեց օրերուն մէջ աւելի ազէկ աշխատելու։ Հետեւաբար՝ աշխարհի էն զարգացած ազգերն են որ ամէնէն աւելի կ'յարգեն կիրակին, ամէնէն ազէկ թափանցած ըլլալով հանգստին եւ անհատական առողջապահութեան օրէնքներուն։ Ձիք տարակոյս թէ այսօր աշխարհի էն զարգացած, ա՛ն բանէդ ցեղն անգլեւսաքսոն ցեղն է։ Եւ ճիշտ ա՛յս ցեղին մէջ է որ կիրակին ո՛չ միայն երկիւղածութեամբ կ'պահուի, կ'յարգուի։

Բ.— Աստուած խնդիրն արդէն չափէն աւելի նիւթականացուցած, տապակցուցած է ըսուրդ։ Շաբաթուան մէջ գո՛նէ մէկ օր, մարդ պէտք է փորձէ ազատագրուիլ այս նիւթականութեան կապանքներէն։ Գո՛նէ մէկ օր պէտք է իր ընտանիքին, իր գաւակներուն տայ, անոնց հետ անցընէ, անոնց բարոյական օգտին համար մտածէ, կամ անոնց հետ մէկտեղ զուարճանայ, կազդուրուի. վերջապէս, ընտանեկան ու ընկերական կեանք վարելէ։ Հո՛ւ է ապաքէն մարդկային կեանքին գերազանցութիւնը։ Չէ՞ նէ, չաբաթուան ամէն օրը միևնոյն կեանքը վարել՝ անասուններուն միայն վիճակը պիտի՛ըլլար, ուրկէ Աստուած մեզ ազատեց։ Ուրեմն, պէտք է ընդունինք թէ Մովսիական Օրէնքին մէջ ալ ինչ որ բարի էր, ինչ որ ոգին ներկայացնող էր, Բրիստոս ալ զայն ընդունեցաւ, հաստատեց, և ոչ միայն չջնջեց, այլ կատարելագործեց։

Գ.— Նոյն իսկ իր աշխարհական յառաջդիմութեան համար, մարդ պէտք ունի մերթ ընդ մերթ ինքզինք ամփոփելու, իր իմացական պաշարն աւելցնելու, բան կարդալու, բան խմնալու, իր մտաւոր մակարդակը բարձրացնելու։ Ամենօրեայ աշխատանքի վիլլուքին ու տարուբերումին մէջ, անկարելի է այսպիսի բարձրագոյն աշխատութիւն մը, առանց որոյ մարդ պիտի մնար ուր որ է։ կիրակին միայն առիթ կուտայ յառաջդիմասէր մարդուն՝ օգտակար ընթերցումներ ընելու։ Բողոքականներուն կիրակի օր Ս. Գրքէ զատ ուրիշ գիրք ձեռք չառնելն եւ Ժողովարանէն զատ ուրիշ տեղ չերթալը՝ ծայրայեղութիւն մ'է, ճիշտ ինչպէս ծայրայեղութիւն մ'է կիրակի օր բնաւ գիրք ձեռք չառնողներուն ծուլութիւնը։ Մարդը կիրակին համար չէ, կիրակին մարդուն համար է, և պէտք է ծառայէ դնդերներու մարդուն ա՛յն պէտքերը՝ կրօնական, իմացական, ընկերական, ֆիզիքական, զորս չարթուն միւս վեց օրերը չեն կրնար, չեն բաւեր դոհացնել։ Ա՛յս է, ըստ մեզ, կիրակին ուղիղ ահմանը։ Շաբթուն վեց օրը մարդ Աշխարհի, Մամոնայի սորուին է։ Պէտք չէ որ կիրակի օրն ալ կրօնին, Միաիքականութեան սորուին ըլլայ։ Գէթ մէկ օր մարդ ազատ չունչ մը պէտք է քաշէ, անկաշկանդ։

Շատ արդարացի է, դժբախտաբէս, այն գանգատ թէ մեր ժողովուրդ հիմա կիրակի պահել չգիտէ։ Երկի մարդիկ մէկ կողմ, կիները միւս կողմ, խախտ անչահ կերպով դիանցընեն զայն։ Բայց կիրակին դէշ բըռնուելէն չի հետեւիր ընդել կիրակին, ինչպէս երբ մեր զաւկին ձեռք ազատ թաշկինակ մը տեսնենք, չենք արդիլեր թաշկինակի գործածումն, այլ փոխել կուտանք, և դիպատրիարքը որ դնեանը չձգէ եւ չազատէ իր թաշկինակը։ Տեսնելով որ խոհարարը շատ ազ դերը է կերակուրներուն մէջ, չենք արգիլեր ազի գործածումը։ Լսելով որ չատեր չեն ամչնար ձրի լրագիր կարդալու, չենք դադրեցներ լրագիրները։ Ազգ. Հիւանդանոցին մէջ ալ զեղուժնելու չատնալուն համար չենք առաջարկեր փակել այն Հաստատութիւնն։ Մի բան, օգտակարութիւնն ուրիշ կերպերով ապացուցուած ընկերային հիմնարկութեան մը զեղծումը պատճառ չի կրնար ըլլալ այն հիմնարկութիւնը խափանելու, այլ միայն՝ զայն բարեփոխելու, իր ուղիղ գործածութեան վերածելու։

Հետեւապէս, մեր ընտանիքի հայրերուն եւ երիտասարդներուն պէտք է սովրեցնենք թէ ինչպէս կարելի է կիրակին սուրբ պահել՝ իրենց թէ՛ հոգիին, թէ մարմնին, թէ մարքին և թէ ամբողջ ընտանիքին համար օգտակարապէս, ու... չհետաքրքրապէս։ Աշխարհի է՛ն չհամոյ ազգն Հրեայք են։ Ան՞ոնք ինչպէս կ'ապրին և ի՞նչպէս կ'հարստանան, չաբթուան մէկ օրն այնքան զգուշանալով հանդերձ ամէն նիւթական աշխատութենէ։ Ռոչիլտեն մինչեւ Ֆոգելի ազատ Հրեան, զոր ժամ մը կրնանք աշխատցնել 40 փարայի փոխարէն, չաբթուան մէջ մէկ օր ալ իանութ կ'բանան, ո՛չ դրամ ձեռք կ'առնուն։ Իրենց կիները նմանապէս հանդիստ կ'ընեն։ Աշխարհի է՛ն հարուստ ազգերն են Անգլացիք եւ Ամերիկացիք։ Ի՞նչպէս հարստացեր են՝ գործելէ ի վեր իրենց ժողովրդային անխափան սովորութիւն՝ չաշխատելով կիրակի օր։ Ըսել է՝ չաբթուան մէջ մէկ օրուան դադարը, չատ կամ սպրուտի չվնասելէ զատ, առաքինութիւն մ'ալ ունի, զօրութիւն մ'ալ ունի, որ միւս վեց օրերուն մէջ աւելի կորովի, աւելի գործօն և մինչեւ իսկ աւելի բանաւոր կ'ընէ մարդը։

Հերի՛ք ո՛րքան ժամանակին ընթացքը վնասաքարշ, նիւթապաշտ, մամոնայապաշտ կ'ընէ զմեզ արդէն։ Երի՛ս քիչ պատհութիւն մնացեր է մեզ՝ այն նիւթականութիւնը թօթափելու եւ վայրկեան մը վերանալու տիե՛ր իրականութիւններէն։ Այս փոքրիկ պատհութիւնն ալ ձեռքէ չհանենք, այլ միայն գիտնանք աւելի ազէկ օգուտ քաղել անկէ։ Ընտանիքի հայրն որ կիրակի օր իր կիներն ու զաւկները առած նկեզեցի կ'երթայ, յետոյ ընտանեբար կ'ճաշէ անոնց հետ, իր ազգքներուն կարդալը կամ խօսիլը մտիկ կ'ընէ, գանգք կ'հարցապորձէ իրենց աշխատութիւններուն վրայ, ինքն ալ անոնց բան մը կ'կարդայ, կամ կ'սորվեցնէ, եւ անոնց հետ պրոտոյտի կ'երթայ, և մեր, արցունքն աչքերնուս և յուզումը սրտերնուս մէջ, հիացումով կ'ծափահարենք օտար մարդասէրին, օտար դաստիարակը որ մարդ կ'ընէ, օտար դաստիարակ հայրը, բերանաբաց, և այդ յափշտակութեամբ ազատելով անչուշտ ծափահարելու համար օր մ'ալ մեր մեծ մարդասէրները, Թշուառ աղջիկներու բարեսէր մայրերը։

Ցաղթ հետ փախուեցաւ Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանն, որ այնչափ արդիւնք ցոյց տուաւ ու այնչափ եղծատիպ հոգիներ կապեց իր յիշատակին, այդ փափկան տխուր օրէն վերջ ի՛նչ եղան մեր որբուհիները։ Մանկան նպատակ արդիւնք մ'էր անշուշտ Դպրոցասէր Տիկնանց Ընկերութիւնը, կազմուած անձնուէր ու մարդասէր տիկնանց և օրիորդաց պտիկ խումբէ մը, որ կ'դիմադրէր այնչա՛փ զրկանքի, այնչա՛փ անպատհեհութեանց, և օր մ'ալ դժբախտաբար չկրցաւ մեծ հարուածներու տակէն դլուխը բարձրացնել, ջլատած զգալով իր անդամները՝ որոց մ'ընչափ տարիներու յարատեւութիւնն իսկ գերկայացնուիր կրնար հաւատալ, անձնասէր և անդործ կիներու անտարբերութեան հետ բաղդատելով, Մենք ընդհանրապէս չենք յարգեր այն կիներն որք բարեգործական նպատակներու համար իրենց հանգստին մեծ մասը կ'զոհեն, ընդգրկելով հատաբակաց օգտին համար գործառնութեան գործ մը։ չենք քաջալերեր զանոնք երբ այդ գործն ի գլուխ հանելու կամ միչտ հաստատ պահելու համար դրամ տալու վրայ է խնդիրը։ «Երբ մեր հանգստին ու քաղաքին չդպիր, կ'ըսեն Տիկիններն, —անշուշտ միչտ յարգանքով պատուոյ տեղ մը տալով բացառութեանց—, կ'սիրենք ձեր գործը, կ'պնդհատունք ձեր ջանքերը, կ'խորհինք անոնց վրայ և մեր իսօսակցութեան նիւթը կ'ընենք. բայց դրամի ձայն պէտք չէ հանէք»։ Բայց առանց դրամի գործ չի տեսնուիր. եթէ մեկուն բարի կամքը կայ, միւսին ալ դրամը պէտք է։ Տուէք, Տիկիննե՛ր, տուէ՛ք, աղքատին ողորմելին լուսադոյն բան չկայ։ Եկէք անգամ մ'ալ աչքէ անցընենք Հիւկօի սա տողերը. «Տուէ՛ք, հարուստնե՛ր, ողորմութիւնն ազօթքի քոյրն է. երբ պզտիկ տղաքներ, ձեռքերնին պարէն կարմրած, ձեր ոտքերուն տակ ինկած փչրանքները կ'ժողվեն, Աստուած իր երեսը կ'դարձնէ ձեզմէ։ Տուէ՛ք որ Աստուած ալ ձեր մանչերուն ոյժ և ձեր աղջիկներուն չնորհ տայ։» Տուէ՛ք մանաւանդ երբ խնդիրն անոք միայած անմեղ որբուհիներու համար է. ձեր ձեռքն է ապահով զանոնք փողոցի կեանքէն, անարգանքի և դժբախտութեան տառապանքէն։ Չարուստ Տիկիննե՛ր, ձեր ձեռքն է մանաւանդ համակրելի եւ դաստիարակուած մայրեր ընել զանոնք, ապագայ պատրաստել անոնց համար, թոյլ չտալով որ օր մը մոլութեանց ու աղտոտ բարքերու զոհ երթան, խե՛ղճ անմեղ պզտիկները։ Գիտութեան հարթուտր տեսակները կան, դրամով քաջալերեցէք ինքզինքնին բարեգործութեան նուիրել վսեմագոյնները. անզաւակ կիներ կան գործնական ու խելացի, անոնց յանձնեցէք որբուհիներ մեծցնելու գործը. հրաւէր ըրէք բարեգործութիւնը սիրող կիներու, քիչ մը չսայլ եղէք նիւթապէս, ինչպէս կ'ըլլաք բան իսկ ձեր աղջիկներուն նկատմամբ։ Չեր աչքերուն ներքեւ, ձեր հոգոյութեան տակ, գիւղերու, կեդրոններու մէջ, տասներ վարձեցէք, և իւրաքանչիւր գիւղ իր կարողութեան համեմատ թող ունենայ իր որբուհիները, փոխանակ զանոնք օտարներու յանձնելու։ Փոխանակ երկրէ երկիր ղրկելու զանոնք, մեր հոգոյութեան ներքեւ մեծցնենք, մեր բարքերուն, մեր կրօնքին և մեր սովորութեանց մէջ կրթենք զանոնք, ինչպէս պիտի ուղէինք ընել մեր իսկ աղջիկներն, աւելի չարքաշ ու նուազ փափուկ մեծցնելու պայմաններ ստեղծելով։ Աւելի ազնիւ տրամադրութիւն ունեցողներն իրենց տուներուն մէջ կրնան պահել մէկ կամ երկու որբուհի. մանաւանդ այն կիներն որք մայր ըլլալու մխիթարութիւնը չեն ունեցած։ Նոյն իսկ հարուստ աղջիկներու, որք հրաժարած են ամուսնութենէ, յանձնարարելի է որբուհիներ որդեգրել։ Ցոյներն աւելի գիտցիա են մեզ հետ բաղդատելով. արդէն անոնց բարեգործութեան կտակներու ցուցակը բաւական է գաղափար մը տալ մեր վրայ ունեցած առաւելութեան մասին. անոնք իրենց հիւանդութեան առեն ալ մեծ գումարներ կ'նուիրեն, և իրենց մահուընէ վերջ ալ կտակներն ամենայն հաւատարմութեամբ կ'գործադրուին։ . . .

Սակայն որբ աղջիկներու խնամքն ու հոգը ձեր ամուսիններէն աւելի ձե՛ր փափկասրտութեան կ'խնայ, Տիկիննե՛ր. մտածեցէք որ զանոնք ալ ձեզ պէս մայրեր ծնած են. խորհեցէք ձեր աղջիկներուն վրայ. գիշերամ պառդանելու մէջ ի՞նչ պիտի ընէիք առնոնց, դուք որ այնչա՛փ պաղնիւ ու հոգատար մայրեր էք, դուք որ պատիւն էք մեր ազգին, հարո՛ստ Տիկիններ, դուք որ մեր ազգին փառքը պիտի ըլլաք օր մը, ձեզմէ ծնած աղջիկներուն ձեր տարիք օրինակի դաստիարակութեամբ, և մեր փառքի պահը պիտի ընէք զանոնք. օգնեցէք որբ աղջիկներուն ալ, և փոխարէն պիտի առնաք, ինչ որ ամէն միխիթարութենէ վեր է, ձեր աղջիկները մեծցնելու և դաստիարակելու գործին մէջ կորով ու քաջալերութիւն, գուցե որբ աղջիկներու մայրերն իրենց հոգոյ ու եռանդագէտ հոգիներուն թեւերովը՝ պիտի պահեն երկնքէն ձեր վրայ։

Ս. ՀԱՍՐԱՒԵԱՆ

ԿԱՆԱՆՑ ԲԱԺԻՆԸ

ՄԵՐ ՈՐԲՈՒՀԻՆԵՐ

Կաղամ մը Հայ Տիկիններէն.

Ջեմ գիտեր ազգին բարեներ տիկիններն ի՞նչ կ'խորհին մեր որբուհիներու մասին. ոմանք Թշուառ աղջիկներուն՝ որք ծնողական ամէն իմնադէպ զուրկ՝ ազգայիններու կամ օտար բարերարներու կ'յանձնուին դաստիարակելու եւ ապագայ մը պատրաստելու համար անոնց։ Տիկիննե՛ր, գիտէք անշուշտ թէ ազգի մը պատուոյն մէկ կարեւոր մասը կ'կազմեն նոյն ազգին աղջիկները. մեր աղջիկներէն չատ բան կ'սպասենք, չատ բան կ'յուսանք ապնոցմէ։ Ինողք ունեցող մեր աղջիկներուն համար չէ խօսքս. վասն զի մայր մը ամէն բան է անոնց գլխուն վերեւ, մայր ու դաստիարակ է միևնոյն ատեն. ամէնէն տգէտ մայրն անգամ կ'սովրեցնէ աղջիկներուն, ինչ որ ինք սովրեցաւ իր մօրմէն եւ ինչ որ կեանքի փորձառութիւնը սովրեցուց իրեն։ Խեղճ որբուհի՛ները սակայն, խնամքէ զուրկ ճնացած թշուառ ու աղքատ պզտիկ կամ մեծ որբուհիներուն վրայ վրայ ի՞նչ կ'խորհին տիկիններն։ Մեր իւրաքանչիւրին անձնասիրութիւնը մեծ վնաս մ'է մարդկային ընկերութեան մ'ալ ունի, որու միւս վեց օրերուն մէջ աւելի կորով, աւելի գործօն և մինչեւ իսկ աւելի բանաւոր կ'ընէ մարդը։

Հերի՛ք ո՛րքան ժամանակին ընթացքը վնասաքարշ, նիւթապաշտ, մամոնայապաշտ կ'ընէ զմեզ արդէն։ Երի՛ս քիչ պատհութիւն մնացեր է մեզ՝ այն նիւթականութիւնը թօթափելու եւ վայրկեան մը վերանալու տիե՛ր իրականութիւններէն։ Այս փոքրիկ պատհութիւնն ալ ձեռքէ չհանենք, այլ միայն գիտնանք աւելի ազէկ օգուտ քաղել անկէ։ Ընտանիքի հայրն որ կիրակի օր իր կիներն ու զաւկները առած նկեզեցի կ'երթայ, յետոյ ընտանեբար կ'ճաշէ անոնց հետ, իր ազգքներուն կարդալը կամ խօսիլը մտիկ կ'ընէ, գանգք կ'հարցապորձէ իրենց աշխատութիւններուն վրայ, ինքն ալ անոնց բան մը կ'կարդայ, կամ կ'սորվեցնէ, եւ անոնց հետ պրոտոյտի կ'երթայ, և մեր, արցունքն աչքերնուս և յուզումը սրտերնուս մէջ, հիացումով կ'ծափահարենք օտար մարդասէրին, օտար դաստիարակը որ մարդ կ'ընէ, օտար դաստիարակ հայրը, բերանաբաց, և այդ յափշտակութեամբ ազատելով անչուշտ ծափահարելու համար օր մ'ալ մեր մեծ մարդասէրները, Թշուառ աղջիկներու բարեսէր մայրերը։

---

[*].—Շար. երեկի թիւէն և վերջ։

[**].—Անգամ մը Բոսվէլի Հիսարի ծովեզերքը կիրակի օր մը ձմերուկ բեռցած Գուդդարացի Հայու մը նաւը, ինչպէս կ'ըլլայ, ծովուն ալեբնթերքն տատանելով մնաց մը ձմերուկները ծովը կ'ծափին և կ'կորսուին։ Նայիս ծանօթ կերմեանդ Պատուելի մը կը մտածնայ և մեզմէ մարդն յանդիմանելով, «Տեա՞ք, կ'ըսէ, որովհետեւ կիրակիդ սուրբ չպահեցիր, անոր համար այս փորձանքը գլուխդ եկաւ»։

ԿՎՂԱՀԱՅ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹՅԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾԱՐՔՆԵՐԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ՀՐԱՄԱՆ

Հայկական ՍՍՀ արտաքին գործարքների նախարարությունը հրավիրում է Կվղահայ Դաշնակցության Հայկական ՍՍՀ արտաքին գործարքների նախարարության հրամանը, որով Կվղահայ Դաշնակցության գործունեությունը Հայկական ՍՍՀ տարածքում արգելվում է։

Հայկական ՍՍՀ արտաքին գործարքների նախարարության հրամանի համաձայն,

ԱՆՀԱՏԱԿԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՑՉՈՒՀԻ

Ամենայն հարգանքով ծանուցանեմ, որ ես ստանձնեցի Ալեքսանդրապոլի Ս. Գրիգոր Լուսավորչի անվան հայկական ուսումնարանի ուսուցչի պաշտոնը։ Ուստի խնդրում եմ ինձ հանձնել բոլոր այն գործերը, որոնք պատկանում են վերոհիշյալ ուսումնարանին։

Ալեքսանդրապոլ, 1 Օգոստոսի 1892 թ.

Ալեքսանդրապոլի Ս. Գրիգոր Լուսավորչի անվան հայկական ուսումնարանի ուսուցչի պաշտոնը

ՀԱՅԿԱԿ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ի ՀԱՄԱՐ ՀԱՅՈՑ ԱՄԵՆԱՍՈՒՐԲ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Ա. ՊԱՐՍԵՂՈՎԻ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՑՉՈՒՀԻ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ի ՀԱՄԱՐ ՀԱՅՈՑ ԱՄԵՆԱՍՈՒՐԲ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Ա. ՊԱՐՍԵՂՈՎԻ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՑՉՈՒՀԻ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ի ՀԱՄԱՐ ՀԱՅՈՑ ԱՄԵՆԱՍՈՒՐԲ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Ա. ՊԱՐՍԵՂՈՎԻ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՑՉՈՒՀԻ

ՄԱՔՍԻՄ ՏԻՄԻՒՐՅԱՆ ԵՒ ՈՐԴԻՔ

ՅԱՂԹԱՆԱԿ ՕՐԳՈՒՆ

ԼԻ.

ՏՂԱՄԱՐԴԱՑ

Ծիլիվիկիս ծանօթ էր, ամէն տեսակ գործերու մէջ կը խառնուէր, ամէն տեղ կը գտնուէր, ամէն բանի մասին կարծիք մը ունէր, ամէն բանի մասին կը խորհրդակցէին անոր հետ, ամէն բանի մասին կը հարցնէին անոր կարծիքը, ամէն բանի մասին կը խնդրէին անոր խորհուրդը, ամէն բանի մասին կը դիմէին անոր միջնորդութեան, ամէն բանի մասին կը դիմէին անոր ազդեցութեան, ամէն բանի մասին կը դիմէին անոր օգնութեան, ամէն բանի մասին կը դիմէին անոր ներկայութեան, ամէն բանի մասին կը դիմէին անոր ներկայացուցչութեան, ամէն բանի մասին կը դիմէին անոր ներկայացուցչական իրաւունքներուն, ամէն բանի մասին կը դիմէին անոր ներկայացուցչական իրաւունքներուն ներքին գործերու մէջ, ամէն բանի մասին կը դիմէին անոր ներկայացուցչական իրաւունքներուն ներքին գործերու մէջ